

*Бистрицький Б. Ю.,
ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ*

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СЛІДОВОЇ КАРТИНИ ГРАБЕЖУ, ВЧИНЕНОГО НЕПОВНОЛІТНІМ

Анотація. У статті розкрито зміст слідової картини грабежів, вчинених неповнолітніми. Проаналізовано характерні особливості окремих слідів, залишених на місці події, які можуть свідчити про те, що вони належать неповнолітньому. Визначено їх криміналістичне значення для розслідування та розкриття цього виду кримінальних правопорушень.

Ключові слова: грабіж, неповнолітній, слідова картина, слід, відображення.

Постановка проблеми. Невід'ємним елементом криміналістичної характеристики правопорушень і наслідком його вчинення є слідова картина. Як збірне поняття її зміст складають час, місце, умови, способи вчинення протиправного діяння, а також відомості про матеріальні й ідеальні сліди, які утворились на місці події. Усебічне дослідження істотних ознак такого структурного елемента може дати необхідні відомості для з'ясування механізму суспільно небезпечного діяння, висунення конкретних слідчих версій, виявлення інших речових доказів, встановлення особи правопорушника та прогнозування моделі її можливої поведінки.

Стан дослідження. У юридичній літературі питання слідової картини як елемента криміналістичної характеристики правопорушень досліджували В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, В.К. Весельський, І.А. Возгрін, Г.Л. Грановський, О.І. Дікунов, Р.Г. Домбровський, В.А. Журавель, О.М. Завадський, А.В. Іщенко, Т.В. Каткова, В.О. Коновалова, В.С. Корноухов, М.В. Костенко, І.П. Крилов, В.С. Кузьмічов, Т.О. Моїсеєва, В.О. Образцов, С.М. Потапов, О.Р. Росинська, М.В. Салтєвський, А.В. Старушкевич, В.Ю. Шепілько, М.П. Яблоков та інші науковці.

Мета статті. Напрацювання вчених із вказаної проблематики створюють значне наукове підґрунтя для подальших творчих пошуків. Водночас питанням, пов'язаним із вивченням слідової картини як структурного елемента криміналістичної характеристики грабежів, вчинених неповнолітніми, у юридичній літературі приділено, на жаль, недостатньо уваги. Тому, враховуючи актуальні потреби теорії та практики, метою статті є з'ясування змісту слідової картини грабежів, вчинених неповнолітніми, та її значення для ефективного розслідування й розкриття цього виду кримінальних правопорушень.

Виклад основного матеріалу. Характер слідів, які залишаються під час вчинення грабежів неповнолітніми, багато в чому залежить від способу цього правопорушення, місця скоєння, предмета злочинного посягання, особистості правопорушника й інших обставин. Неповнолітні особи в силу соціальної й розумової незрілості можуть залишати на місці вчинення правопорушення численні сліди. Нестійка динамічна структура психічних процесів, що притаманні підлітковому віку, і вчинення правопорушення в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння також збільшує кількість залишених цієї категорією осіб слідів. Крім того, на них самих можуть залишатися сліди з місця події та безпосередньо від протиправних дій (пошкодження, подряпини, синці тощо).

Значна кількість способів підготовки та вчинення вказаного правопорушення свідчить про складну й різноманітну слідову картину. За наявності слідів, залишених на місці події, можна навіть встановити мотив і мету вчинення злочинного посягання. Незважаючи на тісний зв'язок із способом протиправного діяння, слідова картина також залежить від властивостей інших елементів кримінального правопорушення, наприклад від віку, статі та навичок правопорушника, від обстановки діяння (погоди, наявності очевидців тощо), предмета посягання (його природи, габаритів тощо) [1, с. 14]. Тому встановлення закономірних зв'язків між системою слідів та іншими елементами криміналістичної характеристики вчиненого правопорушення дає можливість отримати важливу інформацію для процесу розкриття протиправного діяння, звузити напрями та правильно спланувати подальший хід розслідування.

Необхідно відзначити, що грабіж відноситься до категорії правопорушень, місце вчинення якого локалізується просторово й у більшості випадків обмежено невеликою площею. Так, проведений нами аналіз матеріалів кримінальних правопорушень зазначеної категорії свідчить, що в багатьох випадках такі діяння вчиняються в одному мікрорайоні, правопорушник (правопорушники) має міцний зв'язок із конкретним місцем, яке й визначає його (їхню) поведінку під час вчинення чергового або повторного грабежу.

За характером взаємозв'язку протиправних дій та особливостями місця їх вчинення можна виділити три групи: а) місце заздалегідь обирається правопорушником (правопорушниками) і є одним із чинників формування способу вчинення правопорушення (наприклад, відсутність сигналізації або охорони в приміщенні, відкриті двері, нічний час); б) місце безпосередньо пов'язано з предметом посягання (заволодіння конкретним визначеним предметом чи майном); в) правопорушення, у яких вибір місця злочинних дій випадковий (ситуативний).

Необхідно мати на увазі, що характерною особливістю слідової картини грабежів, вчинених на відкритій місцевості, є те, що вона швидко знищується в результаті погодних умов (дощ, сніг, спека, мороз та інші явища, які негативно впливають на збереження слідів правопорушення); якщо суспільно небезпечне діяння вчинено в місті, то серед умов, що негативно впливають на збереження його слідів, можуть бути такі: наявність громадського транспорту, скупчення людей [2, с. 54]. Однак дослідження місця вчинення грабежу має важливе значення для встановлення взаємозв'язків зі способом його вчинення, місцем проживання правопорушників і потерпілих, віковими, іноді статевими характеристиками потерпілих тощо.

Сліди людини займають особливе місце в криміналістиці, оскільки в результаті їх дослідження відкривається найкоротший шлях у встановленні особи, яка скоїла злочин в умовах неочевидності [3, с. 14]. Як джерело інформації про пізнання події кримінального правопорушення дослідженню підлягають сліди, залишені неповнолітнім під час вчинення грабежу.

Криміналістично значущими біологічними ознаками неповнолітнього правопорушника є ознаки його зовнішності,

дослідження яких може підтвердити висунуту версію про вчинення цієї особою суспільно небезпечного діяння. До них можна віднести виявлені на місці події сліди рук, ніг, розміри яких відповідають підлітковому віку, тобто особливості окремих слідів (малий розмір слідів зубів, пальців, долонь, ніг, взуття); головний убір, одяг, взуття правопорушника або їх сліди, що вказують на підлітковий вік власника цих речей, предмети, що найчастіше носять із собою неповнолітні тощо [4, с. 106].

Про вчинення кримінального правопорушення підлітком можуть свідчити такі факти, що відносяться до способу вчинення злочину: 1) відсутність цілеспрямованих, продуманих дій, спрямованих на підготовку до вчинення злочину; 2) нехитромудрі способи проникнення в приміщення, використання невеликих прорізів тощо; 3) викрадення незначних товарів; 4) вчинення на місці події бешкетних, а іноді й цинічних дій (написання нецензурних слів, псування товарів тощо) [5, с. 64].

О.Р. Росинська стверджує, що про причетність неповнолітнього до злочину можуть свідчити невеликі за розміром сліди рук і ніг, які зазвичай залишають малолітні й підлітки у віці 14–15 років; характерна для неповнолітніх цього віку доріжка слідів (кут кроку в них менш відкритий, ширина кроку дещо більша, ніж у дорослих); залишені на місці вчинення злочину особисті речі злочинця; сліди взуття, яке носять підлітки (кросівки); сліди зубів на продуктах, за якими можна встановити приблизний вік підозрюваного [6, с. 254].

Дійсно, сліди неповнолітнього правопорушника дозволяють ідентифікувати безпосередньо його особу, оскільки за своїми розмірами вони дещо відрізняються від слідів дорослої особи. Тому їх своєчасне виявлення має вагомий значення для швидкої ідентифікації особи, яка вчинила протиправне діяння, та визначення напрямів розслідування.

Найчастіше неповнолітні правопорушники на місці події залишають сліди рук та ніг. Так, із загальної кількості вивчених нами матеріалів кримінальних справ про грабежі, вчинені неповнолітніми, у 42% випадків вилучалися сліди рук, у 23% – сліди ніг або взуття, у 6% випадків – інші сліди. За визначеними особливостями, як зазначає М.О. Пасека, можна встановити ймовірний вік невідомої особи, що залишила слід руки [7, с. 220]. Проте, як слушно зазначає Т.О. Моїсеєва, розмірні характеристики слідів рук людини можуть бути достовірно інформативні лише для встановлення належності сліду дитині у віці приблизно до 12 років (до підліткового віку). У більш пізньому віці невеликий розмір долоні рук може бути властивий не тільки підлітку, а й жінці зрілого віку [8, с. 154].

Сліди пальців і долонь можуть залишитися на різноманітних поверхнях, яких торкався неповнолітній правопорушник, знарядді правопорушення, а також на потерпілому. Можливості ототожнення особи за відбитками долонних поверхонь рук пояснюються трьома обставинами: а) виключною індивідуальністю папілярних узорів на фалангах пальців і долонних поверхнях не лише в різних людей, а й в одній людині; б) непохитною стійкістю папілярних узорів, які формуються ще в період ембріонального розвитку людини й існують аж до розкладу м'яких тканин тіла після її смерті, закономірно виникаючи під впливом випадкових чинників та індивідуально розвиваючись у внутрішньому шарі шкіри (ендодермі), де утворюються потові залози й пори, а разом із ними й папілярні лінії, потім закріплюючись у мезодермі (середній шар клітин шкіри) і, нарешті, в епідермі (зовнішній шар), який, власне, і відбивається в слідах рук; в) здатністю до відновлення, якщо ушкодження шкіри не йдуть глибше мезодерми; якщо ж уражається ендодерма, то папілярні лінії не відновлюються, а на

місці ураження виникають рубці й шрами, які, до речі, самі по собі мають певне ідентифікаційне значення [9, с. 118].

Більшість слідів пальців рук безбарвні (невидимі); вони утворюються потожировою речовиною, яка виділяється на поверхню папілярних ліній. Якщо пальцем торкнутися предмета, залишається потовий (проте не потожировий) слід, оскільки на долонях рук і підшвах ніг, на відміну від інших частин шкіри, жирових залоз немає. Жирова речовина може потрапити на долоні рук від дотику до інших частин шкіри, обличчя, шії, волосся, які сильно змащені жировою речовиною. Якщо палець торкається предмета кілька раз, слід стає не таким насиченим. Спітнілі руки залишають насичені сліди [9, с. 121].

Якщо рука правопорушника під час вчинення діяння була забруднена, то, як правило, залишаються видимі пофарбовані сліди. Під час контакту з предметом чи річчю наявна на пальці речовина відшаровується й залишається на предметі у вигляді сліду.

Як свідчить практика, неповнолітні грабіжники досить часто залишають багато слідів, оскільки їхні дії пов'язані з підвищеною напругою й невмінням подолати такий стан, наслідком чого є спітнілість рук.

У залишеному сліді можуть відбитися шрами, зморшки, мозолі й інші особливості, що можуть свідчити про професійні заняття особи (наприклад, мозолі, що утворюються на пальцях лівої руки в музикантів, що грають на смичкових інструментах тощо).

У випадках, коли слід руки змазаний і немає навіть якогось-небудь чіткого його фрагмента, можливе біологічне дослідження потожирової речовини, за якою визначається група крові особи, що його залишила. Крім того, за складом поту можна встановити стать правопорушника, деякі захворювання, отримати відомості щодо прийнятих ліків та інших особливостей особи, яка залишила слід [9, с. 122].

На тілі потерпілого можуть також залишитися сліди нігтів. Враховуючи той факт, що вони не мають чіткого виражених ознак, а шкіра людини достатньо еластична, їхнє ідентифікаційне значення не є вагомим. Проте місце їх знаходження, їх кількість і характер може надати інформацію про обставини боротьби потерпілого з правопорушником [10, с. 155]. Тому їх рекомендовано детально описувати й фотографувати.

Враховуючи той факт, що відбитки пальців мають вагомий доказовий значення, правопорушники з метою захисту від викриття можуть одягати рукавички. Проте й сліди, залишені шкіряними, трикотажними, тканинними рукавичками, можуть виявитись такими ж цінними, як і відбитки пальців, а тому їх необхідно ретельно оглянути, дослідити й зафіксувати всіма належними засобами.

Сліди рукавичок, хоча й менш чіткі, ніж залишені голими руками, можна виявити на гладких поверхнях, зокрема на шкіряному одязі, лакових покриттях меблів, склі, посуді, дверних, віконних, мебльових ручках. У слідах шкіряних рукавичок відбиваються узор шкіри, зморшки, тріщини, дефекти, що виникли в процесі носіння. Від трикотажних і тканинних рукавичок у слідах залишаються родові ознаки матеріалу, вид переплетення, дефекти тканини, сліди ушивання, а також особливості швів з оригінальним сходженням ниток у місці зшивання.

Якщо правопорушник залишив рукавички на місці події чи поблизу від нього, вони можуть стати об'єктом ототожнення особи на підставі аналізу потових виділень.

Значну інформацію про правопорушника можуть надати сліди ніг, які так само, як і сліди рук, несуть у собі криміналістично значиму інформацію. Враховуючи той факт, що особа фактично не ходить без взуття, на місці вчинення правопо-

рушення неодмінно залишаються сліди від нього, які можуть бути виявлені не тільки на місці правопорушення, а й на деякій відстані від неї. Тому під слідами ніг маються на увазі відображення зовнішньої будови ступень босих ніг, ніг у носках або панчохах і підшов взуття [11, с. 28]. Їх дослідження дозволяє отримати найрізноманітнішу інформацію: про кількість правопорушників, напрям і характер їх руху (кроком, бігцем), психофізіологічні особливості людини (стать, вік, хода, наявність кульгавості, деякі хвороби). За допомогою слідів ніг (взуття) у деяких випадках можна визначити психічний стан людини, інші його особливості (стан алкогольного, наркотичного сп'яніння або стомлення, ушкодження ноги, надмірну повноту), а також характер його дій (наприклад, перенесення важкого вантажу тощо). У слідах ніг також залишається індивідуальний запаховий слід [11, с. 30].

Сліди взуття зазвичай утворюються під час ходьби або бігу. При цьому на опорну поверхню спочатку спускається каблук із натиском за напрямом вперед і вниз. Потім у контакт вступають проміжна та підметкова частини, нарешті, відбувається відштовхування носка від ґрунту, причому тиск направлений уже назад і вниз [10, с. 143].

Залишеним на місці події слідам ніг (взуття) неповнолітнього, як зазначає М.О. Пасека, притаманне те, що вони відображають у матеріальному середовищі відбитки морфологічних особливостей ніг, шкірного рельєфу (або рельєфу підшви взуття); залишаються на місці вчинення кримінального правопорушення у вигляді об'ємних, поверхневих, статичних, динамічних локальних і периферичних слідів ніг (взуття) або доріжки слідів; за ними можна ідентифікувати особу, яка їх залишила, або її пару взуття, якою залишені сліди; є видимими та доступними для сприйняття [7, с. 221].

Під час виявлення на місці події доріжки слідів важливо визначити й описати в протоколі її елементи: лінію ходьби, довжину та ширину кроку, кут кроку, лінію стопи, кут розвороту стопи [10, с. 146]. Одиначні сліди взуття та доріжку слідів рекомендовано сфотографувати. Крім того, їх доцільно відобразити схематично. З об'ємних слідів виготовляють зліпки, а поверхневі сліди копіюють за допомогою паперу з липкою поверхнею.

Криміналістичне дослідження слідів ніг (взуття) є вкрай важливим для встановлення істини по справі. Конфігурація сліду підшви, відбитки деталей її малюнка, форма та розмір каблука тощо може дати уявлення про вид і фасон взуття.

Особливості ходи також мають вагомий криміналістичне значення. Так, у шувльги довжина лівого кроку більше правого, у кульгавої особи довжина й кут кроку ноги, яка кульгає, менше [10, с. 146].

Практика свідчить, що підлітки під час вчинення грабежів фактично не намагаються знищувати або приховувати сліди протиправного діяння, на місці правопорушення часто споживають їжу, п'ють, курять, вчиняють інші дії, для яких характерне залишення матеріальних слідів [12]. Досить часто можна виявити рештки харчових продуктів: недогризок від яблука, шматок шоколаду, сиру, ковбаси тощо, на яких можуть залишитись сліди зубів. Такі сліди можуть бути виявлені також і на інших предметах (недопалках, скрученому шматку паперу, жувальній гумці, кульковій ручці тощо [7, с. 221]). Сліди зубів нерідко залишаються також на тілі потерпілого й навіть правопорушника. Діагностика слідів зубів може надати інформацію про деякі обставини події, наприклад про характер боротьби потерпілого з правопорушником; також можлива індивідуальна ідентифікація особистості.

За механізмом утворення розрізняють сліди надкусу й відкушення. За надкусу відбувається неповне стулення зубів, а на

протилегних поверхнях об'єкта утворюються сліди, що відображають жувальну поверхню верхніх і нижніх зубів, а також деяку частину їх бічної поверхні. За відкушення зуби стуляються повністю, відділяючи відкушену частину.

Найбільш інформативні сліди надкусу. За ними (як правило, об'ємними) можна судити про такі загальні й особливі ознаки зубного апарату: форми та розміри дуги зубного ряду, асиметрію правої й лівої гілок зубного ряду, нахил зубів ряду, відстань між зубами, кількість зубів у ряді, їх форму (жувальну або ріжучу поверхню), розташування в зубному ряді, розміри, рельєф жувальної або передньої поверхні, наявність протезів (коронки, пломби, тощо).

Указані особливі ознаки в сукупності з функціональними (форма прикусу) дозволяють ототожнити особу, що залишила слід [13, с. 589].

До діагностичних завдань діяльності експерта в питанні ототожнення особи відносяться такі: визначення за слідами зубів статі, віку, анатомічних і патологічних особливостей зубного апарату, професійних ознак особи, що залишила ці сліди; відтворення окремих обставин події, за яких були залишені ці сліди (кількість людей, що споживали їжу, чи відбувалася боротьба між правопорушником і жертвою (потерпілим) тощо).

Основною ознакою, яка вказує на вік людини, є розмірна характеристика зубів і зубних рядів, прорізування молочних зубів, заміна їх постійними [7, с. 221]. У дітей зубна дуга є великою й нерідко поряд із молочними зубами розташовані кінчики постійних зубів. Важливе значення для встановлення віку особи, яка залишила сліди зубів на об'єкті, має й така ознака, як стирання жувальної поверхні зубів, яке починається після 18 років [7, с. 221].

На місці події в деяких випадках можуть бути залишені сліди губ, за якими можливо отримати інформацію про стать, вік, зріст, деякі елементи зовнішнього вигляду, наявність захворювань в особи, яка їх залишила.

У слідах губ може залишитися слина, дослідження якої проводиться в межах судово-медичної експертизи речових доказів. За слідами губної помади, яка може бути залишена на деяких об'єктах у випадку вчинення правопорушення особою жіночої статі, можна встановити виробника, її марку й номер, час виготовлення.

На місці події також можуть бути знайдені відбитки шкірного рельєфу ліктів, передпліч, плечей, колін, верхньої частини спини, особливо тильного боку долоні руки й обличчя. У теплу пору року вони не закриті одягом, тому можуть залишити на місці події відбитки на різних матеріалах і поверхнях. Крім того, процес заподіяння насильства, що може мати місце під час грабежу, зумовлює фізичний контакт правопорушника з потерпілим, у результаті чого на одязі потерпілого та на його тілі можуть залишитись сліди, які повинні бути досліджені.

Як свідчить аналіз відомостей у галузі комплексної судово-медичної та криміналістичної експертизи, на тілі потерпілого, як правило, відображаються зовнішні сліди, які можна побачити візуально, без будь-яких спеціальних медичних приладів; внутрішні соматичні сліди, які неозброєним оком побачити неможливо; сліди, що змінюються (зокрема, ті, що швидко зникають), наприклад рани, подряпини, синці тощо; стійкі соматичні сліди, розриви внутрішніх органів [14].

За характером пошкодження одягу потерпілого можна дізнатися про застосування й характер застосування сили під час вчинення нападу; про ступінь опору жертви; про послідовність дій правопорушника; про знаряддя й засоби вчинення посягання (якими завдано шкоду потерпілому або пошкоджено його одяг).

Залишені на місці події речі також можуть свідчити про вчинення правопорушення неповнолітнім. Підлітки досить часто викидають речі або знаряддя й засоби вчинення правопорушення неподалік місця події. Тому за розміром, фасоном і характером зношеності можна зробити припущення, що протиправне діяння вчинено саме неповнолітньою особою.

Також до ознак, які вказують на скоєння правопорушення неповнолітнім, відносяться написи й малюнки на стінах, за якими можливо охарактеризувати особу зловмисника. За текстом напису, що містить пустощі, зокрема цинічного характеру, або представляє гасла окремих неформальних організацій неповнолітніх, можна одразу встановити приблизний вік виконавця. За місцем виконання напису, наприклад, на стіні, можна встановити приблизний зріст неповнолітнього, оскільки на стінах зазвичай пишуть лише на рівні очей. За почерком – у якому приблизно класі навчається неповнолітній тощо [7, с. 222].

Аналіз матеріалів кримінальних правопорушень зазначеної категорії засвідчив, що в ході їх розслідування виявляються й досліджуються також інші сліди: біологічного походження (кров), сліди запаху, випадкові предмети (каміння, палиця, дріт, бордюр), сліди ґрунтового й рослинного походження, транспортних засобів, знарядь вчинення правопорушення (предмети побутового призначення, інструменти, зброя), мікрооб'єкти; ідеальні сліди (показання потерпілих, очевидців) тощо. Їх виявлення та вилучення є першоосною для оцінки слідчої ситуації й побудови слідчих версій, встановлення особи, причетної до вчинення кримінального правопорушення, та інших обставин, які мають доказове значення.

Висновки. Отже, слідова картина грабежів, вчинених неповнолітніми, характеризується специфічною сукупністю слідів, які залишилися на місці події. Як наслідок взаємодії з навколишнім середовищем, механізм їх утворення відзначається не тільки особливою формою, а й відповідним змістом, який відображає картину події кримінального правопорушення. Тому знання слідчим біологічних ознак неповнолітнього, властивостей інших елементів правопорушення, особливостей механізму утворення слідів і місць їх пошуку дозволить висунути версію про вчинення грабежу цією категорією осіб. Крім того, правильна криміналістична оцінка слідової картини грабежу дозволяє отримати важливу доказову базу в ході розслідування та розкриття вказаного кримінального правопорушення.

Література:

1. Чельшева О.В. Механізм преступлення і криміналістическа характеристика / О.В. Чельшева // Вестник криміналістики. – М. : Спарк, 2004. – № 2(10). – С. 11–17.
2. Алексєєв О.О. Розслідування окремих видів злочинів : [навчальний посібник] / О.О. Алексєєв, В.К. Весельський, В.В. Пясковський ; Міністерство внутрішніх справ України ; НАВС. – К. : ЦУЛ, 2013. – 277 с.
3. Корниєнко Н.А. Следы человека в криміналістике / Н.А. Корниєнко. – СПб. : Питер, 2001. – 352 с.

4. Кримінологія ХХ век / под ред. В.Н. Булакова, В.П. Сальникова. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2000. – 554 с.
5. Каневский Л.Л. Расследование и профилактика преступлений несовершеннолетних / Л.Л. Каневский. – М. : Юридическая литература, 1982. – 112 с.
6. Российская Е.Р. Криміналістика. Вопросы и ответы : [учебное пособие] / Е.Р. Российская. – М. : Закон и право ; ЮНИТИ-ДАНА, 1999. – 351 с.
7. Пасєка М.О. Біологічні ознаки особи неповнолітнього правопорушника як об'єкта криміналістичного дослідження / М.О. Пасєка // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2014. – Вип. 26. – С. 219–222.
8. Моисеева Т.О. Комплексное криміналістическое исследование потожировых следов человека / Т.О. Моисеева. – М. : Городец-издат, 2000. – 224 с.
9. Криміналістика : [підручник] / ред. П.Д. Біленчук, О.П. Дубовий, М.В. Салтєвський, П.Ю. Тимошенко ; Акад. права і соц. відносин, Міжгал. ін-т післядип. освіти, НАВСУ, Нац. юрид. акад. ім. Я.Мудрого. – К. : Атіка, 1998. – 416 с.
10. Криміналістика : [учебник] / под ред. И.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова. – М. : Юридическая литература, 1984. – 544с.
11. Сорокин В.С. Обнаружение и фиксация следов / В.С. Сорокин, А.И. Дворкин. – М., 1974. – 87 с.
12. Богачук І.В. Огляд місця події під час розслідування грабежів і розбоїв вчинених неповнолітніми / І.В. Богачук // Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://lex-line.com.ua?go=full_article&.
13. Белкин П.С. Криміналістика. Общетеоретические проблемы / П.С. Белкин, А.И. Винберг. – М. : Юридическая литература, 1973. – 654 с.
14. Головікін С.В. Особливості слідової картини при вчиненні шахрайств / С.В. Головікін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://corp-iguvd.lg.ua/d120604.html>.

Быстрицкий Б. Ю. Криміналістическая характеристика следовой картины грабежа, совершенного несовершеннолетним

Аннотация. В статье раскрыто содержание следовой картины грабежей, совершенных несовершеннолетними. Проанализированы характерные особенности отдельных следов, оставленных на месте происшествия, которые могут свидетельствовать о том, что они принадлежат несовершеннолетнему. Определено их криміналістическое значение для расследования и раскрытия этого вида уголовных правонарушений.

Ключевые слова: грабеж, несовершеннолетний, следовая картина, след, отображение.

Bystritskiy B. Forensic characterization of trace pictures robbery committed by minors

Summary. The article deals with the content of trace pattern of robberies committed by juveniles. Characteristic features some traces left at the scene, which may indicate that they are minor. Determined their forensic importance for the investigation and disclosure of this type of criminal offenses.

Key words: robbery, minor, trace pattern, trace, reflection.